



Förfrågan om synpunkter gällande Regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning för Stockholm 2014-2020

Inledning

Länsstyrelsen i Stockholms län översänder här ett underlag där Ni ges möjlighet att kommentera och lämna förslag kring mobilisering för strategiska sammanhållna satsningar inom Europeiska Regionalfondsprogrammet (ERUF) 2014-2020. Underlaget är en sammanfattning av det förslag till operativt program för regionalfonden i Stockholm 2014 -2020 som håller på att arbetas fram under 2013.

Förfrågan har gått till följande organisationer, enligt sändlista:

- Aktörerna i det regionala strukturfondspartnerskapet
- Företagarna i Stockholms län
- Länets 26 kommuner
- Landstinget
- Ett urval av relevanta statliga myndigheter av betydelse för strukturfonderna
- Ledningsgruppen för Innovationskraft Sthlm

Beslutsprocessen

Förslag till Stockholmsregionens operativa program för Europeiska regionalfonden 2014-2020 kommer att godkännas och beslutas i Strukturfondspartnerskapet, styrelsen för Kommunförbundet Stockholms län samt Stockholms läns landstings tillväxt- och regionplaneringsutskott. Programmet kommer att redovisas till Näringsdepartementet den 30 september. Samtliga nio regionalfondsprogram kommer sedan att förhandlas med EU-kommissionen under hösten 2013.

Vad vill Länsstyrelsen ha synpunkter och förslag på?

Underlaget är en sammanfattning med fokus på Stockholmsmodellen och huvudprinciper för sammanhållna strategiska satsningar samt inriktning av det operativa regionalfondsprogrammet i Stockholm 2014-2020. Länsstyrelsen ser gärna att svaret har ett fokus på Stockholmsmodellens styrkor och svagheter samt vad programmet vill uppnå – innehåll och aktiviteter. Följande frågeställningar vill vi gärna få belysta:

- *Hur kan Ni medverka i de satsningar som aktualiseras?*
- *Vilka (andra) aktörer är viktiga att mobilisera i framtagandet av framtida sammanhållna satsningar?*
- *Hur kan kopplingen och samverkan med Europeiska Socialfonden stärkas i framtida sammanhållna strategiska satsningar?*

Aktuell tidplan

Underlaget sänds ut per e-post och svarstiden gäller from 24 juni tom 15 augusti 2013. Svaren skickas per e-post till tillvaxt.stockholm@lansstyrelsen.se



Mats Hedenström
Tillväxtdirektör



Regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning i Stockholm 2014-2020

Förberedelse

EU:s strukturfonder är en del av den europeiska sammanhållningspolitiken och ett verktyg för att stärka konkurrenskraft och tillväxt i Europas regioner. EU:s tillväxtstrategi Europa 2020 har fem övergripande mål som rör sysselsättning, utbildning, forskning- och innovation, social delaktighet samt energi och klimat och unionen ska eftersträva en smart, hållbar och inkluderande tillväxt. För att kunna uppnå målen i EU 2020, nationella mål och utmaningar uttryckta i Partnerskapsöverenskommelsen samt Stockholmsregionens egna mål i det regionala tillväxtarbetet fordras ett tydligt helhetsperspektiv. Det är ett av motiven till att framtagande av operativt program och regional handlingsplan för Regional- respektive Socialfonden i Stockholms län är genomfört i en gemensam process, ledd av Länsstyrelsen, för båda strukturfonderna.

Lärdomar grund för processen i länet

Länsstyrelsen i Stockholm påbörjade i maj 2012 ett förberedande arbete inför strukturfondsperioden 2014-2020. En erfarenhetsåtervinning av Social- och Regionalfonden genomfördes – däribland en intervjustudie med länets berörda organisationer inklusive förvaltande myndigheter – liksom ett antal nationella och regionala dialoger. Särskilda erfarenhetsdiskussioner genomfördes med det regionala strukturfondspartnerskapet som ett led i kunskapsåterföringen inför kommande programperiod. Ett antal lärdomar framträder som särskilt viktiga i länet - betydelsen av ökat regionalt ägarskap av fonderna, ökad fokusering, näringslivets medverkan liksom en ökad samverkan mellan fonderna. I januari 2013 bildade Länsstyrelsen en gemensam regional programmeringsgrupp¹ för strukturfonderna, bestående av 11 organisationer, med uppdraget att utarbeta förslag till operativt program för Regionalfonden samt en kommande regional handlingsplan för Socialfonden. Programmeringsgruppens aktörer, som i princip speglar aktörerna i länets strukturfondspartnerskap, medverkade också i delar av höstens förberedelser. Programmeringsarbetet genomfördes i två integrerade delar. Dels genomfördes en särskild process i syfte att etablera en grund för fondsamverkan, inriktning och koncentration för strukturfondsprogrammen i länet.

¹ Länsstyrelsen leder den regionala programmeringsgruppen där Landstinget, Kommunförbundet, Stockholms stad, Strukturfondspartnerskapets sekretariat, Företagarna i Stockholms län, Coompanion, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen samt de förvaltande myndigheterna Tillväxtverket och ESF-rådets programkontor i Stockholm ingår.



Processen utgjordes av ett två dagar långt programmeringsinternat och fem tematiska halvdagsworkshops med programmeringsgruppen utifrån regionens prioriteringar och processen utmynnade i en plattform och ett antal huvudprinciper som utgångspunkt för strukturfonderna. Dels genomfördes – som en integrerad del av processen och som grund för strukturfondsprogrammen – en analys av utvecklingstendenser inom regionens prioriterade områden i tillväxtarbetet. Därutöver genomfördes sex programmeringsmöten under våren där bl.a. förslag på inriktning för Regionalfondsprogrammet (och Socialfonden) i länet togs fram. Sammansättningen av den regionala programmeringsgruppen har – tillsammans med den kompetens, erfarenhet och det mandat organisationernas representanter besitter (inte minst från genomförandet av nuvarande strukturfondsperiod i länet) – haft stor betydelse för resultat och utfall av programmeringsprocessen.

Extern dialog, förankring och mobilisering

Utöver den operativa programmeringsgruppen har ett stort antal aktörer medverkat vid strukturfondsseminarier och hearings om regionens förutsättningar och erfarenheter inför kommande programperiod. Mot bakgrund av behovet att öka det regionala ägarskapet av fonderna har Länsstyrelsen lagt särskild vikt vid att öka kännedomen, kunskapen och förankringen av fonderna bland aktörer i länet och sammantaget har nära 30 strukturfondsdialoger och informationstillfällen genomförts under våren och försommaren 2013. I första hand har befintliga arenor och forum använts med såväl politiker som chefer och tjänstemän från olika organisationer, politikområden och samhällssektorer. Därutöver har fyra särskilda hearings genomförts med företag och näringslivsorganisationer (i samarbete med Företagarna i Stockholms län), civila samhället (i samarbete med Coompanion), med statliga myndigheter (i samarbete med Tillväxtverket och ESF-rådet) och med länets kommuner (i samarbete med Kommunförbundet). Dessa hearings utmynnade bl.a. i konkreta rekommendationer för hur genomförandet av strukturfonderna kan stärkas genom ett aktivt inflytande från den sociala ekonomins aktörer, hur företagen kan engageras samt hur de statliga myndigheternas expertis och medfinansiering kan tillvaratas.



Strategi för programmets bidrag till Europa 2020

Beskrivning av programområdet Stockholm

Det regionala strukturfondsprogrammet omfattar Stockholms län vilket sammanfaller med det geografiska området Stockholm i EU:s NUTS2-indelning. Regionen har drygt 2,1 miljoner invånare fördelade på 26 kommuner. Den största kommunen – Stockholms stad – är förutom att vara rikets huvudstad även regionens (och Sveriges) största kommun med nästan 900 000 invånare. Det kan jämföras med länets minsta kommuner med omkring 10 000 invånare. Under innevarande programperiod (2007 t.o.m. 2012) uppgår folkökningen till drygt 208 000, vilket

motsvarar en årlig befolkningsökning på omkring 35 000 personer. Få regioner runt om i Europa kan visa på lika hög befolkningsökning. Stockholm har klart högst befolkningstäthet i riket och andelen som bor i tätort uppgår till 96 procent vilket är markant högre än i övriga riket. Även om andelen som bor på landsbygden är förhållandevis låg innebär länets befolkningsmässiga storlek att länet ändå har rikets tredje största landsbygdsbefolkning.

Kort fakta om Stockholms län

- 26 kommuner
- Länets yta uppgår till 6 500 km²
- Skärgården består av 30 000 öar
- Befolkningen ökar med ca. 35 000 per år
- 96 procent bor i en tätort
- Svarar för 30 procent av Sveriges BNP
- Högst sysselsättning av samtliga län
- Regionen står för 35 procent av nyföretagande
- 22 procent är utrikes födda
- Högst andel anställda inom kunskapsintensiva tjänster i hela Europa

Stockholm är en i grunden stark region, men står samtidigt inför ett antal utmaningar. Ett flertal av dessa utmaningar är kopplade till den kraftiga befolkningsutvecklingen vilket resulterat i olika former av kapacitetsbrister, inte minst inom t.ex. transportinfrastrukturen och bostadssektorn. Vid sidan av dessa gemensamma utmaningar finns det andra utmaningar såsom de ibland stora inomregionala skillnader. I länet finns stora skillnader mellan kommuner och även stadsdelsområden med låga studieresultat, hög arbetslöshet och varaktigt utanförskap. Här finns starka motiv till olika typer av insatser för att vända utvecklingen och stärka sammanhållningen genom ett samlat helhetsgrepp. Samtidigt har regionen ett flertal kommuner och kommundelar som ligger i den absoluta toppen i landet när det gäller t.ex. skolresultat, sysselsättning och ekonomisk bärkraft.



Stockholmsregionen i ett europeiskt perspektiv

Stockholm har som huvudstadsregion i en av Europas mest konkurrenskraftiga ekonomier en viktig roll för både Sveriges och därmed också övriga EU:s framtida tillväxt och utveckling. Regionens förutsättningar skiljer sig från övriga delar av landet. Stockholmsregionens främsta styrkor utgörs av en hög utbildningsnivå i arbetskraften, starka lärosäten samt ett dynamiskt och kunskapsintensivt näringsliv och ett större antal multinationella företag har sitt säte i regionen. Nyföretagandet har trendmässigt ökat under 2000-talet men det finns förutsättningar att få fler befintliga företag att växa och utvecklas.

Sammantaget finns en stor samlad ekonomisk styrka och Stockholm står för en betydande del av den ekonomiska tillväxten och värdeskapandet i Sverige. Studier visar att regionens roll som importhamn för idéer bidrar till innovationer som genererar spridningseffekter till andra delar av både Sverige och Europa. Att stärka och utveckla de styrkeområden som finns i regionen blir därför ett sätt att bidra till utvecklingen i andra mindre starka regioner i Sverige samt till utvecklingen i EU som helhet. Stockholmsregionen står också inför en rad utmaningar som på liknande vis särskiljer den från andra delar av landet. Befolkningstillväxten ställer höga krav på utvecklingen av den fysiska miljön i regionen – infrastruktur, transporter och bostäder. Det fordrar också en successiv utveckling av utbildningskapaciteten t.ex. möjligheterna till kvalificerad utbildning som möter en förändrad arbetsmarknads behov. En annan utmaning är att kunna kombinera en stark tillväxt med hållbar utveckling på miljöområdet exempelvis vad gäller utsläpp av koldioxid. Tillväxten måste också vara geografiskt liksom socialt hållbar och komma regionens invånare till del, oavsett kön, bakgrund eller hemvist.

Övergripande mål i Europa 2020

Europa 2020 strategin utgår från tre övergripande prioriteringar som ska förstärka varandra:

- smart tillväxt; utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation,
- hållbar tillväxt; främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi, samt



- tillväxt för alla; stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

Det nationella reformprogrammet som regeringen redovisar till kommissionen varje år innehåller en redogörelse av genomförandet av EU 2020-strategin och de fem målen. Av såväl det nationella reformprogrammet för 2013 som den genomförda analysen till föreliggande program framgår att Sverige och Stockholmsregionen generellt presterar väl i förhållande till de fem målen i EU 2020. Sverige i allmänhet och Stockholmsregionen i synnerhet har en högre *sysselsättning* bland både män och kvinnor än EU. Vad gäller *utbildning* har Sverige och Stockholmsregionen en högre andel personer med eftergymnasial utbildning och en lägre andel unga utan gymnasiekompetens som inte studerar. Andelen 20-åringar med fullföljd gymnasieutbildning är emellertid lägre i Stockholmsregionen än i riket. Sverige ligger högre än EU gällande målet för social delaktighet som i Sverige till stor del handlar om sysselsättning medan det inom EU främst rör fattigdomsbekämpning. Även inom målet för *forskning och utveckling* ligger Sverige och Stockholmsregionen högre än genomsnittet för EU i form av investeringar i FoU. Inom *klimat och energi* finns utmaningar att minska miljöpåverkan både vad gäller exempelvis energianvändning (som i Sverige är förhållandevis hög jämfört med andra industriländer i Europa) och utsläpp av växthusgaser i både Sverige och EU.

Utgångspunkter för utformningen av programmet

På EU nivå finns ett gemensamt strategiskt ramverk för genomförandet av den kommande strukturfondsperioden. På regional nivå har Stockholmsregionens aktörer också enats om att ett antal principer för genomförandet av Regionalfondsprogrammet i Stockholm för perioden 2014-2020. Principerna är utformande med bakgrund i de erfarenheter som har gjorts i regionen under den innevarande programperioden. De är också utformade med hänsyn tagen till de riktlinjer som både kommissionen och den svenska regeringen uttryckt inför den kommande strukturfondsperioden.

Koncentration av resurser

En övergripande utgångspunkt för regionens arbete, baserat på erfarenheterna under innevarande programperiod, är att de resurser som finns tillgängliga inom detta program ska användas på ett sådant sätt att de bidrar till att möta de regionala utmaningarna. Resurserna ska vidare användas på ett sådant sätt att det ger ett väsentligt bidrag till regionens utveckling. Resurserna ska användas till insatser som kan härledas till uttryckta utvecklingsbehov i regionen. Resurserna ska också användas på ett sådant sätt att de ger ett tydligt avtryck inom de områden där insatser genomförs. Det innebär



konkret att strävan i programgenomförandet bör vara mot större men färre insatser. Insatserna som stöds av detta program får emellertid inte användas till sådant som kan anses ersätta ordinarie löpande offentlig verksamhet.²

På detta sätt bidrar programmet också till att unionens övergripande mål kan komma att uppfyllas. Principen om koncentration av resurserna under den kommande programperioden ligger helt i linje med den gällande förordningen för den kommande programperioden.³ Sett till inriktningen för regionalfondsprogrammet i Stockholms län återfinns kärnan för strukturfondernas inriktning i den regionala utvecklingsplanen RUF5 2010 och tillhörande prioriteringar i det regionala tillväxtarbetet 2014–2020. Den ovan beskrivna inriktningen på programmets koncentrerade resurser syftar till att bidra till att Europa 2020 målen nås genom de insatser som genomförs på regional nivå inom dessa utvecklingsområden.

Samverkan mellan fonderna

För att möta Stockholmsregionens utmaningar fordras ett holistiskt angreppssätt där det är centralt att ett helhetsperspektiv tillämpas i utvecklingsarbetet. Det är därför nödvändigt att sträva efter att finna insatser där fonderna gemensamt kan användas för att möta regionens behov. Genom en ökad samverkan mellan fonderna är strävan att tillväxtarbetet förstärks och blir mer flerdimensionellt. Strävan är också att det ska innebära ett mer effektivt sätt att använda och mobilisera resurser. De insatser som initieras i inom detta program bör därför också värderas ur ett gemensamt fondperspektiv. Där det är möjligt och meningsfullt bör strävan vara att skapa insatser som bygger på fondsamverkan.

Företag och arbetskraft i fokus

Utifrån erfarenheterna från den innevarande programperioden har behovet av att kunna ge tydliga effekter på den regionala tillväxten lyfts fram. Genom att i strukturfondsprogrammen sätta företagen och arbetskraften (anställda och arbetslösa⁴) i fokus möjliggörs ett fokuserat helhetsgrepp som möter såväl regionens utmaningar som fondernas mål. Detta fokus ska vara vägledande för utformning av operativt Regionalfondsprogram och Regional handlingsplan för Socialfonden i Stockholms län. I

² Denna huvudprincip har stöd i Common Strategic Framework (CSF): "För att säkerställa en reell ekonomisk effekt bör stöd från fonderna inte ersätta offentliga utgifter eller likvärdiga strukturutgifter i medlemsstaterna i den mening som avses i denna förordning." (punkt 60 sid 13)

³ Det uttrycks tydligt i CSF: "Medlemsstaterna bör koncentrera sitt stöd så att det bidrar på ett väsentligt vis till att unionens mål uppnås, i enlighet med särskilda nationella och regionala utvecklingsbehov" (punkt 17, sid 7)

⁴ Med arbetslösa avses även personer utanför arbetskraften såsom exempelvis långtidssjukskrivna m.fl..

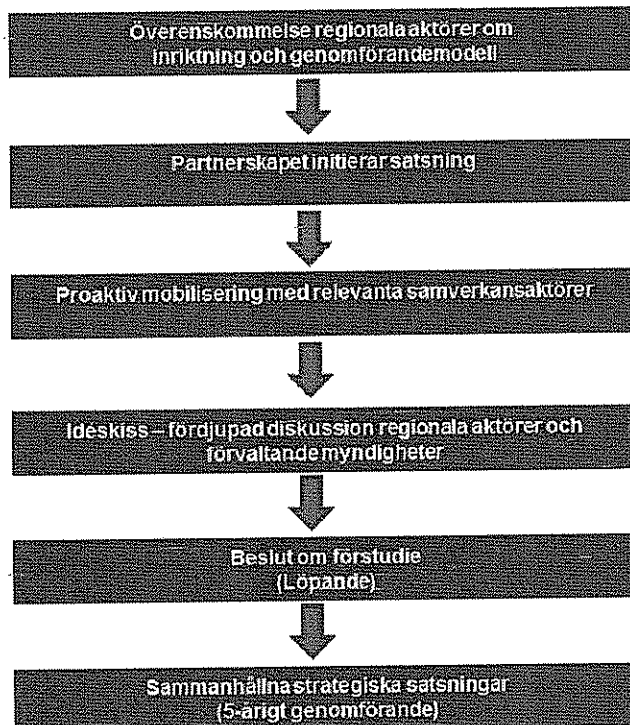


praktiken ska detta innebära att de insatser som genomförs inom regionalfondsprogrammet ska kunna påvisa tydliga avtryck i form av tillväxt och utveckling hos de företag som omfattas av insatserna.

Initiera satsningar - Stockholmsmodellen

En central utgångspunkt för genomförandet av detta program ska vara samspel och förankring hos Stockholmsregionens aktörer. Strävan ska vara att det ska finnas ett aktivt ägarskap och ansvarstagande i regionen för de insatser som genomförs. I detta ligger att regionens aktörer genom länets strukturfondspartnerskap avser ta en mer proaktiv roll i genomförandet av strukturfonderna i kommande programperiod. Genom detta förhållningssätt blir regionens aktörer i än högre grad initiativtagare och ägare till insatser som kommer att genomföras inom ramen för programmet. Det innebär också att aktörerna i regionen intar en än mer aktiv roll gällande kunskapsåterföring och lärande från de insatser som genomförs.

Figur 1 – Stockholmsmodellen

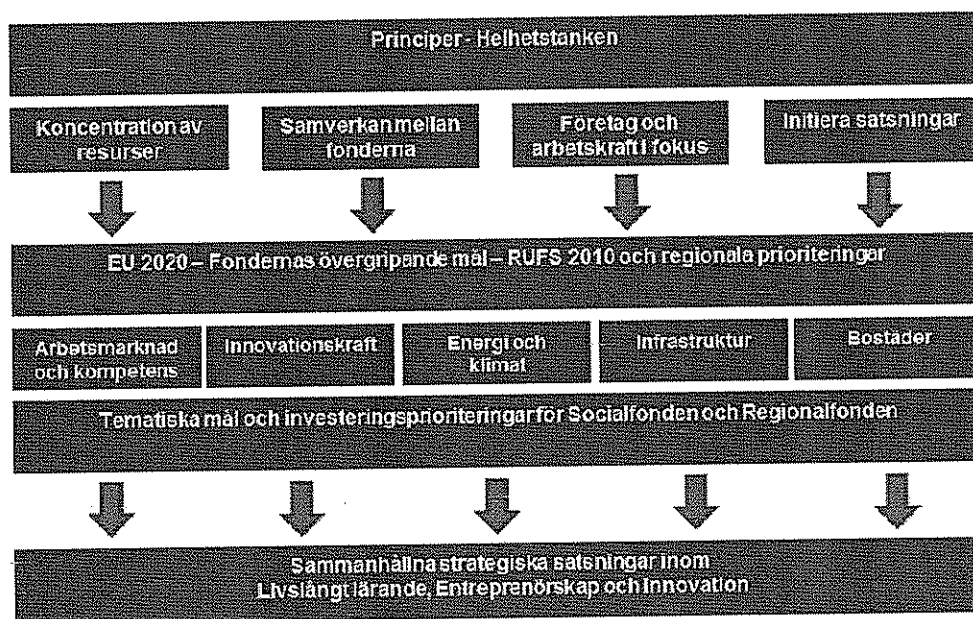


Kunskapsåterföring av lärdomar och erfarenheter underlättas med ett aktivt ägarskap bland aktörerna. Med utgångspunkt i RUFs 2010 och prioriteringarna i tillväxtarbetet identifieras områden där strukturfonds-partnerskapet avser *initiera satsningar*.



Regionens aktörer får i uppdrag att mobilisera – involvera och förankra – bland relevanta aktörer från olika sektorer. I en gemensam process, tillsammans med de förvaltande myndigheterna, genomförs därefter en förstudie som grund för en sammanhållen strategisk satsning som i ett önskvärt scenario ges cirka 5 år för genomförande, implementering och kunskapsåterföring.

Figur 2 – Huvudprinciper och övergripande teman för sammanhållna strategiska satsningar



Huvudprinciperna har i den gemensamma programmeringsprocessen för strukturfonderna också utmynnat i en gemensam plattform med gemensamma teman som föreslås utgöra grund för Social- och Regionalfonden i Stockholmsregionen i nästa programperiod. Sammanhållna strategiska satsningar ska ta utgångspunkt i *Livslångt lärande, Entreprenörskap och Innovation*.⁵

Identifierade utvecklingsbehov i Stockholmsregionen

Stockholm är en förhållandevis stark region både i ett nationellt och europeiskt perspektiv och har förutsättningar att konkurrera på en global arena. Utvecklingen i Stockholmsregionen har således också stor strategisk betydelse för Sverige och EU och programmet bör adressera viktiga utmaningar och möjligheter som kan stärka regionens position.

⁵ Regionens aktörer avser utveckla dessa teman i det operativa regionalfondsprogrammet och i den regionala handlingsplanen för Socialfonden.



Kommissionen redovisade i det s.k. *positionspappret*⁶, i samband med den nationella partnerskapsöverenskommelsen inför kommande programperiod, några rekommendationer gällande de utmaningar Sverige står inför. För Stockholmsregionen – som står för en dryg femtedel av Sveriges befolkning och en knapp tredjedel av landets värdeskapande – är de utmaningar kommissionen synliggör i hög grad relevanta. Den första utmaningen är enligt kommissionen att den ekonomiska avkastningen från investeringar i forskning och innovation är för låg. Sverige och Stockholmsregionen lyckas inte i tillräcklig omfattning dra nytta av de insatser görs inom dessa områden. Den förhållandevis låga utväxlingen av forskningen leder till förlorade intäkter och misshushållning med resurser. Den andra utmaningen som kommissionen lyfter fram är att utvecklingen är för svag när det gäller förmågan att skapa innovativa och snabbväxande företag. Det bildas för få innovativa företag, och de som finns utvecklas inte i tillräckligt snabb takt. Det innebär i sin tur minskade effekter i den regionala ekonomin och lägre tillväxt för Sverige än önskat. En tredje utmaning som kommissionen lyfter fram med relevans för Stockholms Regionalfondsprogram är förmågan att använda befintliga naturresurser på ett kostnadseffektivt sätt. I detta ligger behovet av att effektivisera användningen av den energi som produceras så att klimatpåverkan minskas.⁷

Nedan presenteras dessa tre övergripande utmaningar kortfattat ur ett regionalt perspektiv.

Utmaning 1: Minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet

Det svenska innovationssystemet tappar i konkurrenskraft och förmåga att attrahera investeringar i privat FoU. Detta beror till stor del på att flera större företag har minskat sin FoU verksamhet i landet under de senaste åren. För Stockholmsregionen har detta varit särskilt tydligt inom Life Science där neddragningarna av Astra Zenecas och S:t Jude Medicals FoU-verksamhet drabbat regionen.

Den regionala analysen visar också att de direkta investeringarna i FoU-verksamhet har minskat i Stockholmsregionen under de senaste åren. Exempelvis minskade investeringarna i FoU i Stockholmsregionen från 4,25 till 3,88 procent av

⁶ Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in SWEDEN for the period 2014-2020(Ref. Ares(2012)1320495 - 09/11/2012)

⁷ Kommissionen fångar således väl även Stockholmsregionens utmaningar i följande meningar i Positionspappret: "Therefore, Sweden's most pressing challenges are related to insufficient commercial return from innovation and research, a weak development of fast-growing innovative enterprises and low labour market participation of youth and vulnerable groups. There are also specific challenges to improve natural resource management and cost-effectiveness of measures related to climate change". (sid. 5)



bruttoregionalprodukten under perioden år 2003 och 2009. Det motsvarade en minskning som var större än för andra liknande regioner inom unionen, t.ex. Köpenhamn. Analysen visar också att små nya företag i Sverige är sämre på att söka och få patent än jämförbara företag i andra EU-länder. En strävan i de insatser som kommer att genomföras inom ramen för detta program bör därför vara att verka för att det privata näringslivet i än högre grad involveras i processen för att kapitalisera på de innovationer som skapas. Att insatserna bidrar till ett ökat inflöde av privat riskkapital i det regionala innovationssystemet bör därför vara ett viktigt mål.⁸

Regionens förmåga att bidra till att innovationer skapas och kommersialiseras är central för tillväxten i Sverige och EU. Regionens konkurrenskraft och förmåga att skapa nya företag och arbetstillfällen är beroende av kapaciteten att utveckla innovationer i form av nya produkter, tjänster och affärsmodeller. Av den anledningen är det viktigt att Regionalfondsprogrammet stödjer insatser som syftar till att stärka regionens förmåga att attrahera investeringar i FoU och att stärka företagens förmåga att dra nytta av det som utvecklas inom ramen för regionens innovationssystem. Strävan för insatserna inom detta program bör därför vara att bidra till skapandet av en än mer utvecklad innovationsdriven ekonomi i regionen.⁹

Utmaning 2: Ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet

Den regionala analysen visar att ett av tre företag i landet startas i Stockholms län. Företagandet i regionen har trendmässigt ökat. År 2011 startades drygt 24 000 företag vilket är den högsta noteringen någonsin. I ett europeiskt perspektiv är företagandet relativt lägre i Stockholmsregionen. OECD pekar bland annat på att ett av hindren för tillväxt och dynamik i regionen är den internationellt sett låga graden av entreprenörskap. Det gäller såväl nyföretagande som andelen nya, snabbväxande företag. Flera strukturella hinder hämmar enligt OECD tillväxten i regionen, bland annat regelverk och företagsklimat i regionen.

⁸ Det uttrycks också tydligt i kommissionens positionspapper: "Focus on smart specialisation and improve the environment for business R&I investment Reversing the declining trend of R&D investments in SMEs (almost 30 % between 2005 and 2009) should be highlighted. Sweden should focus on remaining an innovation leader while enhancing efforts to commercialise the innovation systems. The CSF funds should be used to ensure more involvement of the private sector in implementations of innovation actions and Sweden should aim at capitalising on strong innovative environments. (sid 9)"

⁹ Det ligger väl i linje med kommissionens syn på åtgärder inom innovationsområdet: "Therefore, the priority in this area should be to strengthen competitiveness and creating suitable conditions for a truly innovation-driven economy. The continued quality of innovation systems in Sweden is a key element to determine the long-term competitiveness of businesses and thus, growth prospects and ability to generate sustainable jobs in the longer term. Sweden's future competitiveness and capacity to create new jobs depends on its ability to continue driving innovation in products, services, business, and social processes and models" (sid 8 positionspapperet)



Regionens förmåga till entreprenörskap och kapacitet i det befintliga näringslivet är väsentlig för kunna tillvarata de innovationer som skapas inom universiteten av forskare eller bland FoU-företagen. Detta kräver bl.a. initiativförmåga, kunskap och kapital. Insatserna inom programmet bör därför sträva efter att stärka förmågan hos de entreprenörer och företag som finns i regionen att bidra till kommersialisering av innovationer. En viktig del handlar om att utveckla samspelet mellan offentliga aktörer, forskningsinstitutioner och näringsliv. En del i detta är att stödja och uppmuntra samarbetsprojekt och rörlighet bland individer och övergången mellan sektorer för att främja kunskapsutbyten. Det kan exempelvis vara att öka utbytet mellan privat näringsliv och offentligt finansierade forskningsinstitutioner och lärosäten. Sådana utbyten bör gå åt båda håll för att både öka möjligheterna till kommersialisering av forskningsresultat och även att säkerställa forskningens relevans i förhållande till omvärldens behov.

Analysen visar att det finns ett förhållandevis väl utbyggt stödsystem för nyföretagande och stöd i tidiga skeden. Däremot är det innovations- och företagsfrämjande systemet något svagare när det gäller stöd till befintliga företag i tillväxtprocesser. En viktig del i detta är att stödja processen för kommersialisering av innovationer, affärsutveckling och förmåga att växa sett ur ett internationellt perspektiv. Ett exempel på detta utgör ett av Stockolmsregionens styrkeområden - *Life Science*. Företagen som verksamma inom detta denna sektor verkar alla på en global marknad. Att stödja förmågan till internationalsiering – även hos små företag – blir därför en strategisk uppgift för att regionen ska kunna bibehålla sin internationella position och konkurrenskraft inom området. Det finns också en potential i att underlätta samverkan och kunskapsöverföring för att hitta synergier mellan branscher och sektorer.¹⁰

En annan del är att utveckla samspelet mellan näringsliv och arbetsmarknad. För att företagen i regionen ska kunna växa långsiktigt är tillgången på kvalificerad arbetskraft en nyckelfaktor. Ur detta perspektiv blir samordningen med Socialfonden en strategisk fråga. Där kan samordnade insatser mellan fonderna bidra till att påverka utbudet av arbetskraft och stärka kompetensen hos anställda i företag och organisationer.

¹⁰ Denna del i Stockholmsprogrammet har tydligt stöd i positionsappret: "It will be also important for Sweden to better coordinate innovation, labour market and business support, to focus on fewer sectors/thematic priorities, and to create synergies across the CSF funds and thematic objectives (e.g. low-carbon economy, eco-innovation, etc.) in order to increase the effectiveness of support for innovation. In addition, cooperation between businesses and universities/research centres should be reinforced in order to commercialise the innovations for the international markets, including in the Baltic Sea Region." (sid 9)



Utmaning 3: Innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan

Den regionala analysen visar att Stockholmsregionen redan idag har en förhållandevis god position i förhållande till de uppsatta klimat och energimålen. Energianvändningen i regionen är förhållandevis låg jämfört med andra regioner i Sverige. Regionens energianvändning påverkas främst av tät bebyggelse i stadskärnor, hög ekonomisk aktivitet, stark befolkningstillväxt, dominerande tjänstesektor och stora transportflöden. I Stockholmsregionen är det transporter, bebyggelsens uppvärmningsbehov samt tjänstesektorns elanvändning för kontorsdrift och belysning som står för den största energianvändningen. Att påverka energiförbrukningen och klimatpåverkan i stort i regionen med de medel som finns tillgängliga inom detta program är en betydande utmaning. Regionen står i kraft av sin storlek för en ansenlig del av den totala energiförbrukningen i landet. Analysen har emellertid visat att det finns områden där insatser inom detta program skulle kunna ge en väsentlig påverkan. Ett område är kopplat till de renoveringsbehov som finns i regionens fastighetsbestånd som byggdes under de s.k. miljonprogramåren. En stor del av dessa fastigheter står idag inför stora investeringar. Att satsa på innovationer och teknikanvändning kan här bidra till en ökad energieffektivitet kan ge direkt effekt på regionens klimatpåverkan.

Ett annat viktigt område är det växande antalet företag som är verksamma inom miljötekniksektorn. Under innevarande programperiod har investeringar genomförts för att utveckla denna sektor. Fortsatta satsningar inom detta område lägger grunden för utvecklingen av nya innovationer kopplade till energieffektivisering och minskade koldioxidutsläpp och klimatpåverkan.

Utveckling mot sammanhållna strategiska insatser

Den långsiktiga utvecklingen i regionen är beroende av ett stort antal faktorer där förutsättningarna styrs av förändringar i omvärlden såväl som inom regionen. Regionens tillväxtarbete bör därför drivas med hänsyn till flera dimensioner. För att kunna möta Stockholmsregionens utmaningar fordras därför ett helhetsperspektiv som möjliggör satsningar på forskning, innovation och företagens konkurrenskraft samt energi och klimat i kombination med ett kompetensperspektiv. Regionalfondsprogrammet i Stockholm eftersträvar således sammanhållna strategiska satsningar.



Tematiska mål och inriktning för Regionalfonden i Stockholm

För att på ett effektivt sätt kunna uppnå målen i EU 2020 och som en konsekvens av den regionala analysen och tillämpningen av huvudprinciperna för strukturfonderna i länet har Regionalfondsprogrammet i Stockholm ett insatsområde som möjliggör sammanhållna strategiska satsningar. Användningen av ett insatsområde med ett fåtal prioriteringar i syfte att åstadkomma tydliga synergier mellan områden (exempelvis forskning, innovation och insatser för en koldioxidsnål ekonomi) finns vidare uttryckt i EU:s ramverk.¹¹ Att fokusera på ett insatsområde i Stockholmsprogrammet innebär vidare en *smart specialisering* i regionen där satsningar hålls samman för att motverka fragmentisering. Insatsområdet är också inriktat på områden där Stockholmsregionen har en stark internationell konkurrenskraft.¹²

Huvudstadsregionens särskilda utmaningar

Mot bakgrund av Stockholms urbana särställning där i princip hela länet präglas av stadsmiljöer bör huvudstadsregionens särskilda utmaningar ges bättre förutsättningar att samspela i ett samlat insatsområde. Utifrån den övergripande inriktningen inom insatsområdet *Huvudstadsregionens särskilda utmaningar* har därför följande tre av de elva tematiska målen i EU 2020 valts.

- Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.
- Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft
- Att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer

Inom ramen för dessa tre tematiska områden ska *hållbar stadsutveckling* adresseras.

¹¹ "För att nå målen för unionens strategi för smart och hållbar tillväxt för alla bör GSR-fonderna inrikta sitt stöd på ett begränsat antal gemensamma tematiska mål. Det exakta tillämpningsområdet för var och en av GSR-fonderna bör fastställas i de fondspecifika reglerna och kan begränsas till bara vissa av de tematiska mål som anges i den här förordningen". (CSF punkt 13 sid 6)

"It will be also important for Sweden to better coordinate innovation, labour market and business support, to focus on fewer sectors/thematic priorities, and to create synergies across the CSF funds and thematic objectives (e.g. low-carbon economy, eco-innovation, etc.)" (Kommissionens positionspapper sid 9)

¹² Koncentrationen på ett insatsområde och inriktningen i programmet styrks även av en särskilt genomförd RIS-3-granskning av Stockholmsregionens innovationsstrategi (Nordregio, november 2012)



Det finns tydliga synergier mellan de valda områdena. Övergången till en koldioxidsnål ekonomi kan främjas av och samtidigt utgöra drivkraft för stärkt forskning, innovation och fler växande konkurrenskraftiga företag inom exempelvis miljötekniksektorn. Tillsammans kan de valda målen med ett integrerat stadsutvecklingsperspektiv på ett bra sätt adressera regionens utmaningar och generera effekter i den regionala tillväxten.

En viktig utgångspunkt i Regionalfondsprogrammet i Stockholm är att insatser ska göras där det finns förutsättningar för programmet att åstadkomma strukturella effekter. Infrastruktursystemet i regionen präglas av kapacitetsbrister och Stockholm står inför stora investeringar i transportinfrastrukturen de kommande åren, också mot bakgrund av utsläpp och miljöpåverkan inom sektorn. I förslaget till länsplan för transportinfrastrukturen 2014-2025 återfinns viktiga investeringsobjekt som har stark bäring på regionens tillgänglighet och därmed långsiktiga konkurrenskraft. Regionalfonden i Stockholm har med nuvarande storlek och form begränsade möjligheter till strukturförändringar inom detta område. Med stöd av huvudprinciperna om koncentration av resurser samt företag i fokus finns motivet till att Stockholmsprogrammet därmed inte omfattar det tematiska målet 7. Att främja hållbara transporter och få bort flaskhalsar i viktig nätinфраstruktur.

Beskrivning av insatsområden

Regionalfondsprogrammet i Stockholm 2014-2020 föreslås utgöras av ett s.k. insatsområde – *Huvudstadsregionens särskilda utmaningar*. Inom detta område föreslås de tre tematiska målen forskning och innovation, små och medelstora företags konkurrenskraft samt främjande av en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer samverka. Stockholmsregionen avser att tillämpa ett helhetsperspektiv i kommande strukturfondssatsningar och genom denna inriktning förväntas stora synergier också kunna göras med Socialfonden genom införlivandet av ett tydligt kompetensperspektiv. EU:s långtidsbudget, som ännu inte är beslutad, styr budgeten för strukturfonderna. Den regionala programmeringsgruppen har emellertid tagit fram ett förslag på preliminär procentuell fördelning av medel. Denna fördelning är gjord med hänsyn till kommissionens och den svenska regeringens direktiv och strävan efter fokusering. På regional nivå finns argument för fördelning av medel dels i den regionala analysen och dels huvudprinciperna för strukturfonderna. 85 % föreslås gå till de tematiska målen forskning och innovation och små och medelstora företags konkurrenskraft (mål 1 och 3) och 15 % går till främjande av koldioxidsnål ekonomi (mål 4).



Huvudstadsregionens särskilda utmaningar

Huvudstadsregionen är ett geografiskt avgränsat område med relativt hög befolkningstäthet och en förhållandevis stark position sett ur ett internationellt perspektiv. Ur ett nationellt perspektiv skiljer sig regionen från övriga delar i landet genom sina särskilda förutsättningar.

Regionens utveckling är tydligt beroende av samspelet mellan olika sektorer. Exempelvis är företagens möjligheter att växa beroende på tillgången på kvalificerad arbetskraft, men även på hur flödet av kunskap mellan forskningsinstitutioner och näringsliv fungerar. Av denna anledning är det centralt att regionens tillväxtarbete bedrivs med ett helhetsperspektiv, där olika typer av insatser är koordinerade med varandra och för att uppnå synergier mellan områden.

Strävan har varit att skapa ett sammanhållet Regionalfondsprogram för huvudstadsregionen som både tar fasta på de särskilda förutsättningar som råder och som skapar förutsättningar för sammanhållna strategiska insatser. Mot denna bakgrund består programmet av ett insatsområde – Huvudstadsregionens särskilda utmaningar. För insatsområdet har tre tematiska mål valts ut. Syftet med detta är att kunna skapa förutsättningar för samordnade och sammanhållna strategiska insatser där det finns ett samspel mellan de aktuella tematiska målen.

Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation

Investeringsprioritering 1: Främja företagsinvesteringar innovation, inom innovation och forskning och utveckling av förbindelser och synergier mellan företag, FoU-centrum och högre utbildning, särskilt produkt- och tjänsteutveckling, tekniköverföring, social innovation och offentliga tillämpningar, efterfrågestimulans, nätverk, kluster och öppen innovation genom smart specialisering. Stödja teknisk och tillämpad forskning, pilotverksamhet, tidiga produktvalideringsåtgärder och kapacitet för avancerad produktion och förstagångsproduktion inom viktig möjliggörande teknik och spridning av teknik för allmänna ändamål

Inom huvudstadsregionen finns en stor potential för att utveckla en verkligt innovationsdriven ekonomi. Regionen har under perioden 2007-2013 påverkats av större förändringar i omvärlden och inom regionen som tillsammans har bidragit till regionen bedöms ha tappat något i konkurrenskraft i förhållande till andra innovativa områden inom EU och på global nivå. Detta visar sig bland annat i minskad förmåga att attrahera utländskt riskkapital samt minskade FoU resurser hos större globala företag. Under



programperioden 2007-2013 har det genomförts flera stora och strategiska satsningar inom bl.a. informations- och kommunikationsteknik (ITK), Life Science och Miljöteknik (Clean Tech) i regionen. Det har också genomförts flera satsningar som har syftat till att utveckla kopplingar och samarbeten mellan näringsliv och offentliga forskningsinstitutioner. Under perioden har också nya innovativa branscher utvecklats. Ett exempel på det är de nya företag som har etablerats inom marknaden för elektroniska spel.

Genom dessa satsningar har det i regionen utvecklats både kompetens och erfarenheter om hur arbetet med att utveckla en allt mer innovationsdriven ekonomi kan bedrivas. Utvecklingen av nya branscher skapar också förutsättningar för att ytterligare utveckla huvudstadsregionens position som en innovationsdriven ekonomi. Till detta ska läggas de högkvalitativa institutioner som finns inom regionen gällande högre utbildning och kvalificerad forskning. För detta program är det därför av strategisk vikt att bidra till att dessa resurser och erfarenheter tas till vara och utvecklas ytterligare under perioden fram till år 2020. Inom denna investeringsprioritering kommer därför stöd ges till insatser som syftar till att dra nytta av och stärka regionens position som innovationsdriven ekonomi. Stöd kommer därför att ges till satsningar som bygger vidare på områden där huvudstadsregionen kan bidra till att stärka Sveriges och EU:s globala konkurrenskraft. Insatserna bör därför ha en tydlig inriktning på regionens styrkeområden där det finns en stor potential för ytterligare tillväxt. Vidare ska insatserna dra nytta av och utveckla det kunskapskapital och de resurser som finns tillgängliga i regionen. I detta ligger att både dra nytta av och utveckla de satsningar som redan har gjorts under tidigare programperiod samt vara öppen för att inkludera nya branscher och kunskapsområden med stor potential.

Sammanfattningsvis kan de projekt och insatser som kommer inrymmas inom denna investeringsprioritering ha inriktning på:

- Tillgängliggöra infrastruktur för forskning och utveckling exempelvis i form av testbäddar, testlab, pilot- och demoprojekt.
- Samarbetsprojekt för att skapa möten mellan högre utbildning, forskning och SME
- Tillgängliggöra offentlig data och stöd till utveckling av produkter och tjänster som nyttjar dessa.



Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft

Investeringsprioritering 2 Stödja kapaciteten för små och medelstora företag att delta i tillväxt-och innovationsprocesser. Huvudstadsregionens näringsliv har totalt sett en stark ställning både nationellt och internationellt med många och innovativa företag. Trots detta finns det betydande utmaningar kopplade till företagens förmåga att växa samt dra nytta av innovationer i form av nya produkter eller tjänster. Analyser av regionens näringsliv har visat att förmågan hos framförallt små och medelstora företag – att dra nytta av och kommersialisera idéer och innovationer – behöver stärkas och utvecklas.

För att det ska bli en utväxling av de investeringar som sker med både privata och offentliga medel i forskning och utvecklingsverksamhet krävs det att näringslivet har förmåga och kapacitet att dra nytta av landvinningarna. Förmågan att kunna gå från en idé till innovation till en produkt eller tjänst som ger intäkter är krävande. Av denna anledning når en stor del av de innovationer som skapas aldrig fram till marknaden. I många fall är detta befogat då innovationen inte var tillräckligt bärkraftig. I andra fall har det strukturella förklaringar. Det kan t.ex. handla om möjligheterna att genomföra de tester som krävs för att produkten ska få säljas på marknaden. Det kan också handla om förmågan att marknadsföra produkten/tjänsten på ett tillräckligt effektivt sätt. Det kan också handla om entreprenörernas förmåga och kunskaper om hur en kommersialiseringsprocess bör gå till för att bli framgångsrik på en nationell eller internationell marknad.

En ytterligare faktor som kan ha stor betydelse är tillgången på riskvilligt kapital som kan investera i satsningen. Utvecklingen när det gäller tillgången på riskkapital har emellertid varit negativ i regionen. Att det finns riskvilligt kapital tillgängligt, särskilt under tidiga skeden av en innovations- eller tillväxtprocess, är därmed en fråga av stor strategisk vikt för alla tillväxtinriktade företag.

Den övergripande målsättningen är att inom ramen för denna investeringsprioritering bidra till genomförandet av insatser som leder till en ökad förmåga att växa. Den primära målgruppen för insatserna ska vara företag och entreprenörer verksamma i regionen som har en tydlig tillväxtorientering. Insatserna inom investeringsprioriteringen ska vara affärsnära och utformade med utgångspunkt i målgruppens faktiska behov. Strävan i de insatser som ska genomföras är att de ska ge tydliga effekter i form av tillväxt hos de som får del av dem t.ex. genom stöd till introduktion på nya marknader, introduktion av nya



produkter eller tjänster, skapande av kvalificerade samarbeten med andra privata och offentliga aktörer samt riskkapital. Insatserna inom området ska vara utformade ur ett helhetsperspektiv där insatsernas förmåga att inkludera hållbarhetsperspektiv (miljö, ekonomiskt och socialt) i affärsutvecklingen ska premieras. Koppling till tidigare klustersatsningar.

Sammanfattningsvis kan insatser inom denna investeringsprioritering ha inriktning på:

- Riskkapitalinvesteringar i små- och medelstora företag i syfte att stödja utveckling av nya produkter och tjänster samt att delta i tillväxtprocesser.
- Insatser som syftar till att utveckla och dra nytta av innovationsupphandling som instrument för skapande av innovationer och marknadsintroduktion av nya produkter eller tjänster.
- Rådgivning och kunskapsöverföring för affärsutveckling riktat mot små och medelstora befintliga företag.
- Rådgivning och kunskapsöverföring för internationalisering riktat mot små och medelstora befintliga företag.

Att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer

Investeringsprioritering 3 Främja forskning, innovation och anammandet av teknik med låga koldioxidutsläpp

Stockholmsregionens starka befolkningsutveckling ställer höga krav på en miljömässigt hållbar tillväxt. Regionen har en stark internationell position inom miljöområdet med bland annat låg energianvändning och låga utsläpp av koldioxid och andra förorenande ämnen i relation till befolkningen – trots de senaste årens starka tillväxt. Energiförsörjningen och klimatutmaningen spelar en avgörande roll för att Stockholmsregionen ska kunna fortsätta växa och utvecklas men samtidigt uppnå miljömålen.

Stockholmsregionen har utmärkt sig internationellt, dels med Stockholms stad som första miljöhuvudstad 2010 och dels med framgångsrika stadsutvecklingsprojekt. Hammarby



Sjöstad och Norra Djurgårdsstaden har båda genererat internationell uppmärksamhet och fungerat som testbädd för forskning och användning av ny teknik. I regionen har miljöföretagen och bland dem miljöteknikföretagen ökat de senaste åren och det finns många kunskapsintensiv tjänsteföretag inom området. Tillsammans med forsknings- och innovationsmiljöer och regionens lärosäten finns en stor potential att stärka och utveckla Stockholmsregionens internationella ställning ytterligare.

Den regionala analysen visar att en bidragande faktor till de förhållandevis låga utsläppen av växthusgaser från energianvändning kan härledas till tätheten, effektiva och storskaliga fjärrvärmesystem för uppvärmning, samt väl utbyggd kollektivtrafik. Därutöver har Stockholmsregionen en mycket liten energiintensiv industri som endast står för ca 12 procent av energianvändningen i länet. Vägtrafiken står för en stor del av Stockholmsregionens totala koldioxidutsläpp och förändrade resvanor – minskad bilanvändning till förmån för kollektivtrafik – är viktigt att främja. I regionen finns vidare ett stort fastighetsbestånd som byggdes under främst mellan 1960- 80-talet – de så kallade miljonprogramsområdena. Många av dessa står inför omfattande renoveringsbehov där energieffektivisering är en viktig del och där stora energibesparingar bedöms kunna göras. Miljonprogramsområdena finns i hela länet men på vissa håll finns även en segregationsproblematik i områden som också präglas av ekonomiskt och socialt utanförskap.

För att Stockholmsregionen ska kunna bibehålla och stärka internationell konkurrenskraft och tillväxt behövs fortsatta satsningar på forskning och innovation som både kan skapa nya företag, ökad tillväxt i befintliga företag samt arbetstillfällen och bidra till minskad klimatpåverkan genom bl.a. ökad användning av ny teknik. Det finns en potential att utvinna synergier mellan satsningar på nya miljötekniklösningar och teknikanvändning bland exempelvis kommuner i arbetet med upprustning av fastighetsbeståndet i utsatta stadsdelar. Den övergripande målsättningen är därför att främja en miljödriven näringslivsutveckling och inom denna investeringsprioritering bidra till stärkt forskning och innovation och teknikanvändning som minskar koldioxidutsläpp och främjar en mer energieffektiv region. Målgruppen för insatserna ska vara exempelvis företag, entreprenörer, kommuner och kunskapsinstitutioner som universitet och högskola med verksamhet i regionen. Insatserna inom investeringsprioriteringen kan vara inriktade mot forskning, innovation, teknikspridning och användning av ny teknik och bör ha ett företagsperspektiv. Strävan i de insatser som ska genomföras är att de ska ge tydliga effekter i regionen. Insatserna inom området ska vara utformade ur ett helhetsperspektiv



där insatsernas förmåga att inkludera hållbarhetsperspektiv (miljö, ekonomiskt och socialt) ska premieras.

Sammanfattningsvis kan insatser inom denna investeringsprioritering ha inriktning på:

- Innovationsupphandling av miljötekniklösningar
- Miljödriven näringslivsutveckling
- Etablering av test och demoanläggningar i kommunerna
- Främja användning av ny teknik för minskade koldioxidutsläpp inom exempelvis transportsektorn och bostadssektorn

Den fortsatta processen

EU-förhandlingar om långtidsbudget och fondförordningar pågår för närvarande och styr programmeringsförutsättningarna liksom den budget som i slutändan tilldelas fonderna för Stockholms län. Regeringen beslutade den 16 maj om att utarbeta ett nationellt strukturfondsprogram utöver de åtta regionala programmen. Det nationella programmet kommer ha samma inriktning som det föreslagna regionala programmet i Stockholm vilket skapar goda förutsättningar för samverkan på olika nivåer.

Det operativa regionalfondsprogrammet i Stockholm ska redovisas till regeringen den 30 september. Det nationella Socialfondsprogrammet förväntas beslutas av regeringen i okt/nov och därefter ska Stockholmsregionens aktörer ta fram en regional handlingsplan för Socialfonden.

Sändlista

Almi Stockholm-Sörmland Företagspartner/IFS
 Arbetsförmedlingen
 Coompanion
 Energimyndigheten
 ESF-rådet
 Företagarna i Stockholms län
 Försäkringskassan
 Havs och Vattenmyndigheten
 HSO
 Jordbruksverket
 Karolinska Institutet
 KFO
 Kommunförbundet Stockholms län
 KTH
 LO
 Länets 26 kommuner
 Myndigheten för Yrkehögskolan
 Naturskyddsföreningen
 Naturvårdsverket
 PTS
 Riksantikvarieämbete
 Riksarkivet
 Skogsstyrelsen
 Skolverket
 SLUP
 Statens Kulturråd
 Stockholms Handelskammare
 Stockholms läns landsting
 Stockholms Universitet
 TCO
 Tillväxtverket
 Trafikverket
 Ungdomsstyrelsen
 Vinnova